

Samen bouwen aan een inclusieve kinderopvang: *beleidsaanbevelingen & acties*

Inclusieve kinderopvang is een basisrecht. Het Vlaams Welzijnsverbond is van mening dat de kinderopvang er is voor iedereen. Ook voor kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften (handicap, kwetsbare gezinscontexten, ...).

Voor het Vlaams Welzijnsverbond zou elke gesubsidieerde kinderopvang inclusief moeten zijn (zie visie pagina 11). Om hen de juiste opvang op maat te kunnen bieden, stimuleren we alle reguliere kinderopvang om structureel samen te werken met organisaties die hulp, begeleiding en ondersteuning bieden aan minderjarigen met een (vermoeden van) extra ondersteuningsbehoeften. Ouders geven soms de voorkeur aan experts, toch kan die samenwerking ook in de kinderopvang. Op die manier kunnen ouders van een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte rekenen op laagdrempelige en toegankelijke opvang in hun eigen buurt én erop vertrouwen dat hun kind de gepaste zorg krijgt vanuit de nodige expertise. Reguliere inclusieve kinderopvang kan zo de start zijn voor een geïntegreerd traject of een opstap naar gespecialiseerde hulp.

Om dit optimaal te kunnen realiseren zijn er nog heel wat aandachtspunten en knelpunten om weg te werken. Hieronder formuleren we een aantal aanbevelingen en actiepunten voor de beleidsmakers, samen te lezen met de reeds eerder uitgewerkte visie- én inspiratietekst inclusieve kinderopvang van het Vlaams Welzijnsverbond (zie bijlagen vanaf pagina 11).

Ouders van een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte én doorverwijzers zijn op de hoogte van de inclusieve opvangmogelijkheden in de reguliere opvang, hebben vertrouwen in de geboden kwaliteit en geloven in de meerwaarde ervan voor alle kinderen.

Organisatoren kinderopvang stellen nog dikwijls vast dat ouders van een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte slechts beperkt de weg vinden naar de reguliere (inclusieve) kinderopvang in hun buurt. Dit wordt versterkt doordat de reeds betrokken zorg- en hulpverleners sneller naar gespecialiseerde organisaties verwijzen dan kinderopvang als één van de perspectieven aan te reiken, aangezien zij de kwaliteitskaders van de reguliere kinderopvang niet kennen.

Doorverwijzing naar **reguliere (inclusieve) kinderopvang zou steeds één van de opties moeten zijn** die met ouders wordt bekeken door o.a. de consultatiebureaus en lokale teams Opgroeien, lokale loketten kinderopvang, CIK, scholen, CLB, ziekenhuizen, artsen, therapeuten, revalidatiecentra, COS,

referentiecentrum voor autisme, thuisbegeleidingsdiensten, organisaties VAPH¹, ..., uiteraard met voldoende aandacht voor de keuze van ouders, afhankelijk van noden van het kind zelf en het gezin, en de draagkracht van de kinderopvang en het kind zelf.

Dat vereist een ruimere bekendheid van het aanbod van (inclusieve) kinderopvang. We stellen vast dat veel verwijzers er nog niet of onvoldoende van op de hoogte zijn dat een kind met een beperking of specifieke zorg in de reguliere (inclusieve) kinderopvang terecht kan, wat de drempel voor zowel de ouders als voor de kinderopvang verhoogt.

Bij specifieke zorgnoden denken we snel aan kinderen met een fysieke of mentale beperking, maar het kan ook gaan over kinderen met moeilijk hanteerbaar gedrag, waar input vanuit jeugdhulp en geestelijke gezondheidszorg een meerwaarde kan zijn, of over autisme en medische problematieken (zoals bijvoorbeeld diabetes).

Ook stellen we vast dat kinderen met extra zorg vaak onmiddellijk in een gespecialiseerd circuit opgevolgd worden waardoor zelfs de consultatiebureaus van Opgroeien en de huisartsen geen zicht hebben op deze gezinnen en hun noden. Of ouders gaan niet naar de consultatiebureaus of volgen adviezen van huisarts/kinderarts niet op, waardoor ze pas op latere leeftijd gedetecteerd worden en doorverwijzing naar reguliere (inclusieve) kinderopvang niet meer mogelijk is omwille van plaatstekort.

Nochtans biedt het inclusief opvangen van jonge kinderen voor alle kinderen een meerwaarde en biedt het alvast meer kansen op een sterkere taalontwikkeling en op termijn naar een betere socialisering. Kinderen leren enorm veel van elkaar. Respectvolle omgang met diversiteit tussen kinderen is bevorderend voor de cognitieve, motorische en sociale ontwikkeling en is bovendien positief voor het zelfbeeld en positieve beeldvorming van kinderen.

Wanneer er voldoende middelen en ondersteuning zijn, is er veel mogelijk in de reguliere kinderopvang, maar uiteraard blijft voor sommige kinderen een gespecialiseerde opvang noodzakelijk om afdoend tegemoet te komen aan specifieke ontwikkelingsnoden. De reguliere opvang kan een brugfunctie hebben naar gespecialiseerde zorg en aan het gezin de nodige tijd geven om op zoek te gaan naar de meest gepaste zorg.

Daarnaast groeien steeds meer **samenwerkingen tussen organisatoren kinderopvang en organisaties voor personen met een beperking en revalidatiecentra**, zodat de opvang in de reguliere opvang versterkt wordt met specialisatie uit organisaties VAPH en revalidatiecentra. De rol van de kinderopvang is pedagogisch maar om specifieke ondersteuningsbehoeften van sommige kinderen goed te begrijpen en goed te beantwoorden, is (handicap)specifieke kennis onontbeerlijk. De PINKO-projecten² en enkele specifieke initiatieven in pilootfase RTH³ hebben deze samenwerkingsverbanden verder gestimuleerd.

Deze structurele samenwerkingen kunnen ouders op het moment van inschrijving een geruster gevoel geven: elk kind zal welkom zijn in deze kinderopvang.

Het aanbod van organisaties voor personen met een beperking is evenwel sterk regiogebonden waardoor niet elke aanbodsformaat vlot beschikbaar is. Organisaties voor zeer jonge kinderen met een

¹ In deze tekst gebruiken we voor de leesbaarheid organisaties VAPH waarmee we bedoelen: organisaties die door het VAPH erkend, vergund, gemachtigd, gesubsidieerd of geregistreerd zijn.

² PINKO: Pionieren in de kinderopvang. Gedurende twee jaar (2019-2020) hebben 13 intersectorale samenwerkingsverbanden (Kind & Gezin en VAPH) met pioniers uit de kinderopvang en de multifunctionele centra (MFC) nauwer kunnen samen werken en uitzoeken op welke manier er meer kinderen met hogere zorgnoden inclusief kunnen worden opgevangen.

³ Op 1 januari 2023 ging de pilootfase voor het nieuwe beleid rechtstreeks toegankelijke hulp van start. De eerste pilootfase liep van 1 januari tot en met 30 juni 2024 en werd door de Vlaamse regering verlengd en loopt nog tot eind december 2025. Het doel van de pilootfase is het ontwikkelen en uitproberen van nieuwe vormen van rechtstreeks toegankelijke VAPH-hulp. Meer info: [Algemeen | VAPH](#)

beperking werken dikwijls over de verschillende provincies heen, zodat fysieke aanwezigheid van een medewerker in de kinderopvang niet evident is.

Ook zijn de verschillende ondersteuningsmogelijkheden, het vakjargon, de wachttijden en de wisselende expertise vanuit organisaties VAPH en revalidatiecentra nog dikwijls onbekend in de kinderopvang, zoals de inzet van GIO (Globale Individuele Ondersteuning voor minderjarigen), RTH (rechtstreeks Toegankelijke Hulp) en outreach (hieronder verstaat men in VAPH organisaties en revalidatiecentra iets anders). Het verschil in overkoepelende organisaties (VAPH, Riziv, Vlaams Agentschap Departement Zorg) zorgt dat het voor ouders moeilijk is te weten waarop ze recht hebben, welke hulverlening gecombineerd kan worden en welke verschillen er in (terug)betalingssystemen zijn (zie ook verder).

Ouders moeten met kennis van zaken (d.i. voldoende kennis van het aanbod) **een vrije keuze** kunnen maken tussen de verschillende opvangmogelijkheden. Daarbij is het dan ook belangrijk dat zij weten dat hun kind met extra zorgen welkom is in het reguliere kinderopvanglandschap en zij bijgevolg de keuzevrijheid hebben tussen inclusieve zorg en gespecialiseerde zorg maar mét de garantie van kwaliteit ongeacht de keuze die ouders maken.

ACTIES:

- Idealiter is er in elke gemeente voldoende kwalitatief en sterk toegankelijke inclusieve kinderopvang, waarbij men dient te vertrekken vanuit de lokale noden. De zorgverstrekking mag niet afhangen van het al dan niet aanwezig zijn van het huidige regionale aanbod en/of de financiële bijpassing van de lokale besturen.
- Sensibiliserings- en informatiecampagnes over inclusieve kinderopvang, als een volwaardige partner in de opvang en ondersteuning van een kind met (het vermoeden van) een beperking, evenals kennis van het lokale/regionale intersectorale aanbod. Waarbij aandacht voor wat onder kinderen met extra zorgnoden kan verstaan worden, wat meer is dan fysieke en mentale beperkingen. Tevens de kwaliteitskaders en het pedagogisch karakter van inclusie in de kinderopvang (erbij horen, jezelf mogen zijn, een positieve identiteit opbouwen, een reëel wereldbeeld voor kinderen en ouders) in de verf zetten. De Agentschappen Opgroeien en VAPH en het Departement Zorg kunnen hier een prominente rol oppakken, maar ook het lokaal loket, de CIK's, de huizen van het kind en de lokale besturen kunnen hierin een belangrijke opdracht opnemen, o.a. door met ouders samen op zoek te gaan naar opvang op maat en voldoende zicht te hebben op de lokale noden (bv. ook inzake (inclusieve) vakantieopvang en buitenschoolse opvang. Als in elk huis van het kind een gezinsloket komt, kunnen ouders gemakkelijker toegeleid worden naar (inclusieve) kinderopvang.-
- De website en nieuwsbrieven van Opgroeien, het tijdschrift 'Brieven aan Jonge Ouders' en info verstrekt door ouderverenigingen voor ouders van kinderen met een beperking zijn maar enkele kanalen die mee kunnen instaan voor een ruimere bekendmaking.
- Toekomstige medewerkers leren de inclusiegedachte en de sociale kaart voldoende kennen. Hierbij zien we voor het onderwijs en opleidingsverstrekkers een belangrijke rol weggelegd. In de leerplannen van de opleiding kinderbegeleider en de nieuw uit te werken opleiding educatief medewerker voor jonge kinderen is inclusie een vanzelfsprekendheid.
- Organisatoren kinderopvang blijvend sensibiliseren om inclusief te werken. Dit is alvast een belangrijke opdracht van de CIK's (zie hieronder).

Daarnaast de ondersteuningsmogelijkheden vanuit organisaties VAPH en revalidatiecentra bij alle organisatoren kinderopvang voldoende en regelmatig bekendmaken:

- Algemene informatie beschikbaar stellen over de ruime mogelijkheden, gecoördineerd door de agentschappen VAPH en Opgroeien en het Departement Zorg: brochures, info/studiedagen, ...
 - Specifieke informatie van wat binnen de regio mogelijk is aan VAPH-ondersteuning en door revalidatiecentra. Hier is wellicht een rol weggelegd voor de lokale loketten kinderopvang en huizen van het kind om dit in kaart te brengen, eventueel samen met het CIK indien aanwezig in de regio.
 - Elke organisator heeft eveneens de verantwoordelijkheid om z'n eigen aanbod goed transparant en kenbaar te maken.
 - Hier ligt ook een opdracht voor de CAR (Centra voor Ambulante Revalidatie) netwerken.
- Expertise en good practices uit de PINKO-projecten, de pilootfase RTH en eigen, lokale praktijken verder verspreiden in de sector (door de Agentschappen). De organisaties die reeds participeerden aan projecten kunnen ambassadeur zijn voor collega-organisaties. De bekendmaking van deze structurele samenwerkingen zullen de vraag naar inclusieve kinderopvang ongetwijfeld verhogen.
- Bijkomende middelen zijn nodig om een vlotte toegankelijkheid en ondersteuning te faciliteren. We denken hier in het bijzonder aan uitbreiding van GIO uren bij de erkenning van de vzw, maar daarnaast verwachten we extra investeringen van andere sectoren zoals Opgroeien.

Er is in elke regio een Centrum Inclusieve Kinderopvang (CIK) waarop alle organisatoren kinderopvang een beroep kunnen doen. De inclusiecoach van het CIK moet meer ondersteuning en coaching op maat kunnen bieden.

CIK's kunnen de **samenwerking tussen organisatoren kinderopvang en organisaties voor personen met een beperking faciliteren** (door o.a. een goede kennis van de sociale kaart) en verder ondersteunen. Zij hebben een belangrijke rol bij de bekendmaking van het mogelijke **aanbod vanuit het VAPH, de mogelijkheden van het RIZIV en Vlaams agentschap Departement Zorg** bij de organisatoren kinderopvang.

De CIK's zijn momenteel toegekend aan een zorgregio 'kleine stad'. Er zijn 60 zorgregio's, waarvan slechts 16 een vergund en gesubsidieerd CIK hebben. Een zeer beperkt aantal organisatoren kinderopvang kan dus ondersteund worden door een CIK. Zeker kleinere organisatoren kinderopvang kunnen erg gebaat zijn bij de extra inclusie-ondersteuning.

CIK's kunnen op meerdere vlakken ondersteuning geven bij de inclusieve werking van reguliere kinderopvang organisatoren. Zo voorziet een CIK:

- ondersteuning en advies bij het opstarten en/of uitbouwen van een inclusieve werking,
- individuele begeleiding en coaching van medewerkers kinderopvang op locatie,
- opbouwen en onderhouden van een netwerk en samenwerking rond kinderopvang met een inclusieve werking,
- uitwerken en verspreiden van expertise rond kinderopvang met een inclusieve werking,
- ondersteuning en samenwerking bij projecten die de inclusieve werking van kinderopvang versterken.

Heel wat organisatoren kinderopvang geven aan dat men weinig concrete ervaring heeft met de werking van een CIK en/of onvoldoende op de hoogte is waarvoor men bij een CIK terecht kan. Wellicht is dit te wijten aan het **beperkt aantal CIK's in Vlaanderen**, maar vooral ook aan de grootte van een zorgregio en de daartoe in verhouding beperkte personeelsinzet die mogelijk is door een CIK.

Kinderopvanginitiatieven die wel reeds ondersteuning gekregen hebben van een CIK zijn erg positief over onder meer de lerende netwerken, de trajectbegeleidingen en vormingen. Ervaring van de CIK-inclusiecoach met de opvang van kinderen met specifieke ondersteuningsnoden en kennis omtrent de aanpak van specifieke problematieken wordt als zeer waardevol ervaren. CIK's werken erg flexibel, denken mee na met ouders en organisator, zijn klankbord, ...

Er blijkt vooral veel nood aan individuele vragen van en casusbegeleiding bij kinderbegeleiders die dagdagelijks instaan voor de verzorging en begeleiding van de ontwikkeling, in het bijzonder ook bij onthaalouders omdat zij alleen werken. Zo'n individueel traject vraagt tijd, veel extra aandacht en opleiding voor de medewerkers.

ACTIES:

- Het aantal CIK's wordt uitgebreid zodat alle regio's en alle organisatoren kinderopvang ondersteund kunnen worden bij hun inclusieve opvangopdracht.
- Een werkgebied op niveau van de eerstelijnszones (i.p.v. op niveau van de zorgregio's) lijkt het meest aangewezen inzake uniformiteit met andere regioafbakeningen.
- Uitbreiding van het aantal VTE inclusiecoaches.
In de toekenning van VTE inclusiecoaches wordt bovendien gekeken naar het aantal te ondersteunen locaties kinderopvang van het werkingsgebied van het CIK.
- Het huidige en bestaande aanbod wordt uitgebreid, waarbij een aantal opdrachten uniform worden vastgelegd (regionale verschillen verdwijnen) zodat alle organisatoren kinderopvang een soortgelijke ondersteuning van de CIK's kunnen genieten en een CIK meer en beter herkenbaar wordt, ook o.a. voor ouders:
 - De CIK's moeten erg aanklampend en op een laagdrempelige manier kunnen werken.
 - Meer en intensere (individuele) ondersteuning aanreiken, zoals bijvoorbeeld tips en tricks voor implementatie op casusniveau aan de medewerkers zelf.
 - Inclusiecoaches moeten de brug slaan naar externe partners en met hen een goed netwerk opbouwen, zodat iedereen weet wie waar kan ondersteunen.
 - CIK's sensibiliseren rond de samenwerking met ouders als expert en inzetten op observatie van alle kinderen om de ondersteuningsnoden te ontdekken, creatief oplossingen te bedenken en communicatie met de ouders te faciliteren. De inclusiecoaches kunnen vervolgens samen met de ouders op zoek gaan naar opvang op maat voor elke specifieke vraag.
 - Nauwe samenwerking met VAPH, revalidatiecentra en organisatoren (buitenschoolse) opvang d.m.v. vormings- en intervisiemomenten, mobiele begeleidingen of coaching op maat.
- Ruime bekendmakingscampagne CIK's, omdat organisatoren kinderopvang, organisaties voor personen met een beperking, revalidatiecentra en ouders niet steeds op de hoogte zijn van hun werking.

- Duidelijke samenwerkingsafspraken tussen CIK (beleidsmatige input van inclusie), VAPH en Departement Zorg (handicapspecifieke expertise: RTH mobiel, GIO, outreach, ...) is belangrijk zodat alle partners weten wie welke opdracht heeft.
Er is tevens nood aan een duidelijke rolverdeling tussen CIK's en organisatoren kinderopvang die zelf extra middelen inzetten op inclusieve kinderopvang en geen gebruik maken van de CIK-diensten.
- Een goede samenwerking met de pedagogisch ondersteuners binnen Mentees, de pools en de individuele organisatoren kinderopvang faciliteren.

Inclusieve kinderopvang is slechts kwaliteitsvol als er voldoende tijd en ruimte is voor elk kind - met én zonder specifieke ondersteuningsbehoefte - en zijn gezin. Dit vereist niet alleen een lagere kindratio maar ook beter opgeleid personeel en gespecialiseerd materiaal, zowel voor baby's en peuters als schoolgaande kinderen.

Ouders van een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte of waarvan dit wordt vastgesteld tijdens de kinderopvang hebben nog meer dan andere ouders nood aan vertrouwen en communicatie. Het is belangrijk dat organisatoren een vertrouwensband opbouwen en ruimte geven aan medewerkers om als **aanspreek- en vertrouwenspersoon** de zorgvragen van ouders op te volgen, samen in overleg te gaan, partner te zijn in een gezamenlijke plan voor het kind en een klankbord kan zijn voor het gezin. Inclusieve kinderopvang is intens en vergt ook heel wat extra overleg, opvolging en afstemming met alle betrokken partijen. **Kindvrije uren** zijn hiervoor een noodzakelijke voorwaarde.

De huidige **kindratio** vormt momenteel een aanzienlijke belemmering om inclusief te werken, zowel bij organisatoren baby's en peuters, en zeker bij organisatoren schoolgaande kinderen (zie ook verder). Ouders zijn bezorgd of hun kind wel voldoende **kwaliteitsvol ondersteund** kan worden in de leefgroep en organisatoren kinderopvang merken dat de ondersteuningsbehoeften zwaarder worden en de werkdruk toeneemt, zodat **extra kinderbegeleiders** sowieso ingezet moeten worden. Maar er is ook nood aan **beter en hoger opgeleide medewerkers**. De slechts beperkt aantal uren bachelor (voor inzet pedagogische ondersteuning) is ondermaats.

Uit de PINKO-projecten leerden we dat **de effectieve inzet en ondersteuning van een medewerker** uit een VAPH-organisatie **in de kinderopvang** een enorme meerwaarde oplevert. Ook uit plaatselijke projecten blijkt de inzet van een medewerker uit een revalidatiecentrum (vb. kinderverzorging) die aansluit in de kinderopvang op het moment dat een zorggebruiker opstart met inclusieve kinderopvang erg waardevol.

Niet alleen de extra helpende handen voor de kinderbegeleiders en de leefgroep zijn onmisbaar, maar ook de deskundigheid, het samen opstellen van kindprofielen en dit ook voor de ouders van een kind met (het vermoeden van) een beperking. Er dienen voldoende kindvrije uren voorzien te worden voor ontmoetingsmomenten, werkbezoeken en uitwisseling van medewerkers door intersectoraal werkvloerleren, wat meer inzage in elkaars expertise en werking, begrip en vertrouwen genereert. De complementariteit is van onschatbare waarde.

Tijdens gezamenlijke (intake)gesprekken met ouders kan een vertrouwensband opgebouwd worden en alle nodige informatie over de reguliere kinderopvang en de werking en mogelijkheden binnen het VAPH en het Departement Zorg aan bod komen. De wachtlijsten bemoeilijken evenwel dikwijls een snelle begeleiding en ondersteuning in de kinderopvang.

Ook **andere intersectorale samenwerkingsmogelijkheden** moeten kunnen verkend en vorm gegeven worden. Zo kan de preventieve gezinsondersteuning of jeugdhulp een belangrijke ondersteunende partner zijn voor bijvoorbeeld kinderen met gedragsproblemen en een nauwere

samenwerking met (kleuter)onderwijs kan de overgang vanuit de inclusieve kinderopvang minder bruusk laten verlopen. We willen werken aan **een opvang-zorg-therapie-onderwijs-continuüm**.
Inclusieve kinderopvang: je kan het niet alleen!

Inclusieve kinderopvang voor baby's en peuters **volgt het tempo en de noden van ieder kind**. Kinderen met een bijzondere ondersteuningsnood kunnen in de opvang blijven tot ze naar school of een schoolvervangende organisatie gaan, maar moeten voldoende uitdaging in de kinderopvang blijven ervaren. Kindgerichte en aanpakfactoren spelen hier sterk. Kinderopvang moet hierover kunnen reflecteren met inclusiecoaches en/of (pedagogisch) ondersteuners. De start naar school wordt dikwijls ook uitgesteld, wat voor organisatoren kinderopvang een goede planning en organisatie ivf bezetting bemoeilijkt. Tevens is er een tendens merkbaar dat kinderen die instappen in het regulier kleuteronderwijs al snel de boodschap krijgen dat aansluiting in de klas niet lukt en wordt gevraagd dat ze terug enkele dagen naar de kinderopvang kunnen komen.

De uitdagingen voor gezinnen met schoolgaande kinderen met een specifieke zorgbehoefte zijn immens. De huidige organisatie van de **buitenschoolse kinderopvang** is meestal niet aangewezen voor kinderen met specifieke zorgbehoeften omwille van de drukte en grote groepen. Er zijn hier **grote noden aan extra ondersteuning** om inclusieve kinderopvang maximaal pedagogisch kwaliteitsvol te kunnen garanderen.

Ook het nieuwe decreet buitenschoolse opvang baart de private organisatoren momenteel zorgen. De uitbouw en verantwoordelijkheid komt bij de lokale besturen waardoor de structurele inclusieve kinderopvang afhangt van gemeentelijke beleidskeuzes. Er leeft grote bezorgdheid dat de middelen ontoereikend zullen zijn om een vergelijkbare subsidie individuele inclusieve opvang te garanderen. Tijdens vakanties is het opvangaanbod gespecialiseerde hulp bovendien beperkt. De afstand en het vervoer dat nodig is tussen organisaties zorgen voor bijkomende belemmeringen. Dat maakt een samenwerking voor heel wat organisatoren kinderopvang niet evident.

Er leeft het idee om in het kader van de problematiek van **leerlingenvervoer** buitengewoon onderwijs, de kinderopvang in te schakelen als opstapplaats enerzijds maar ook als opvangplaats (ook voor kinderen secundair onderwijs) anderzijds. Dit is niet vanzelfsprekend.

Decreet BOA spreekt over kinderen van 2,5 tot 12 jaar, of kinderen verbonden aan de buitenschoolse opvang van basisscholen. In het pilootproject leerlingenvervoer merken we dat voor kinderen met een zorgbehoefte de opvangnoden vaak ruimer liggen dan deze **leeftijdsgroep**. Voor bepaalde doelgroepen van het buitengewoon secundair is ook inclusieve voor- en naschoolse opvang en/of vakantieopvang noodzakelijk. Het decreet voorziet op dit moment geen mogelijkheden voor deze groep. Dat is een gemiste kans. Vooral lokale besturen die zelf geen scholen buitengewoon (secundair) onderwijs of voorzieningen voor kinderen met een zorgnood hebben op het grondgebied, zullen hiervoor wellicht de verantwoordelijkheid niet zelf opnemen.

We zien in Raket, het pilootproject leerlingenvervoer, dat er **nood is aan opvang zowel in de buurt van de school, als in de buurt van de woonplaats van de ouders**.

Tevens merken we vanuit het pilootproject leerlingenvervoer dat de sterke inzet op 'inclusiecoaching' door middel van een samenwerking tussen het CIK, de VAPH-sector, de revalidatiecentra en de buitenschoolse opvanginitiatieven vruchten afwerpt. Dit door vormings- en intervisietrajecten waarbij in groep opvanginitiatieven van elkaar kunnen leren. Daarnaast ook aanvullend door mobiele begeleiding, of coaching op maat van een bepaalde case/situatie in de buitenschoolse opvang. Deze **kwaliteitsinvestering** is heel erg belangrijk om te zorgen dat inclusieve opvang ook effectief een succes is.

ACTIES:

- De structurele inclusieve kinderopvangplaatsen zijn momenteel erg beperkt. We vragen voor elk opvanginitiatief voldoende middelen zodat dit zeker geen belemmering vormt om kinderen met specifieke zorgvragen en ondersteuningsnoden op te vangen.
- Inzet van bijkomend personeel met het oog op een lagere ratio kinderbegeleider/kind, kleinere leefgroepen en/of meer kindvrije uren en voldoende orthopedagogisch geschoold personeel in het licht van coaching in het multidisciplinaire denken. Dit is noodzakelijk wil men de nodige kwalitatieve zorg en (individuele) ondersteuning aan kinderen en ouders kunnen bieden en van inclusieve kinderopvang een succesverhaal maken. Een ratio van 1 begeleiders op 5 kinderen biedt deze mogelijkheid. Dit impliceert bijgevolg een hogere subsidie individuele inclusieve kinderopvang.
- (Flexibele) inzet van personeel uit het VAPH en Department Zorg mogelijk maken in de kinderopvang en hiervoor de nodige tijd beschikbaar hebben zodat men elkaar en elkaars werking goed kan leren kennen.
- Ruimere personeelsmiddelen om samenwerking tussen VAPH-organisaties, revalidatiecentra en kinderopvang te kunnen laten groeien. Maar ook inzet binnen onderwijs meer inzetten op outreachend werken vanuit het VAPH en Departement Zorg, o.a. reeds tijdens de opleiding. Dit vereist extra personeel.
- De subsidies inclusieve kinderopvang zijn niet afgestemd en onvoldoende om de zwaardere doelgroep kwaliteitsvol op te vangen. Momenteel is er één subsidiebedrag, ongeacht de zorgnood. Kan er in de toekomst rekening gehouden worden met een soort subsidie afhankelijk van de zorgzwaarte? Ook aangepast (ontwikkeling stimulerend) materiaal aankopen of het herinrichten van de infrastructuur vraagt het nodige budget. Bovendien staat het administratief werk momenteel niet in verhouding met het beperkt toegekend bedrag van de subsidie individuele inclusieve kinderopvang. Deze subsidie is ook slechts met een terugwerkende kracht tot max. 6 maanden mogelijk. De diagnosestelling en aanvaardingsproces bij ouders van jonge kinderen vergt evenwel de nodige tijd.
- De kostprijs mag voor ouders geen belemmering zijn om hun kind langer (d.i. tot ze klaar zijn om naar school te gaan) in de opvang te laten.
- We vragen bij de uitrol van het decreet buitenschoolse opvang aan de lokale overheid oog te hebben voor deze specifieke doelgroep door een goed zicht te hebben op de noden en de organisatoren die inclusief werken hiervoor minstens kostendekkend te honoreren.
- Mogelijkheid tot samenwerking met onderwijs in het kader van een flexibel onderwijs-zorgtraject.
- Meer inclusieve buitenschoolse kinderopvang met lagere kindratio en kleinere leefgroepen zodat kinderen met specifieke zorgnoden ook terecht kunnen in de reguliere opvang.
- Actoren opvang en activiteiten sterker maken bij het ondersteunen van kinderen met specifieke zorgbehoeften, zodat er bijvoorbeeld voldoende aanbod inclusieve vakantieopvang is, die tevens rekening houdt met sluitingsperiode van de kinderopvang. Voor jonge kinderen zijn er nu geen alternatieven.

- Leefijd decreet BOA uitbreiden voor kinderen met specifieke zorgbehoeften.

Samen werken aan inclusieve kinderopvang- over alle beleidsdomeinen heen - vereist een duidelijk en gemeenschappelijk kader en een aangepaste intersectorale regelgeving.

Inclusie is veel meer dan enkel zorg dragen voor kinderen met specifieke zorgbehoeften.

Maar wat is het dan wel? Kijkt iedereen er op dezelfde manier naar?

We merken dat er momenteel onvoldoende **een gemeenschappelijk (beleids)kader** over kinderen met zorgbehoeften is uitgewerkt waaruit de verschillende sectoren en beleidsdomeinen handelen en acties en projecten opzetten. De schotten tussen Opgroeien (kinderopvang én jeugdhulp), VAPH, Onderwijs en Zorg moeten weggewerkt worden. Nauwere samenwerking dringt zich op zodat de meest geschikte zorg kan gegeven worden, ongeacht vanuit welk domein en subsidiëring. Ruimte geven aan netwerken, expertise delen en elkaar versterken is hier cruciaal.

Het verschil in overkoepelende organisaties (Opgroeien, VAPH, Riziv, Vlaams Agentschap Departement Zorg) zorgt dat het voor ouders moeilijk is te weten waarop ze recht hebben, welke hulverlening gecombineerd kan worden en welke verschillen er in (terug)betalingssystemen zijn.

We merken in de huidige regelgeving enkele grote belemmeringen inzake de verdere uitbouw van inclusieve kinderopvang.

Eenzijds steunt een inclusieve kinderopvang op **een flexibel en vraag gestuurd beleid**, want inclusieve opvangvragen worden doorgaans laat gesteld. Een aantal plaatsen structureel vrijhouden voor deze kinderen geeft enorme (financiële) druk op de organisatie omwille van het niet behalen van bezettingspercentage en het mislopen van prestatiesubsidies. De onkostenvergoeding voor kinderbegeleiders gezinsopvang dient om die reden ook herbekeken te worden. Indien we er vanuit gaan dat elk kind welkom is, mogen organisatoren kinderopvang die kinderen opvangen met specifieke ondersteuningsbehoeften (die meestal frequenter afwezig zijn) hiervan geen financieel nadeel ervaren.

Daarnaast merken we dat de huidige (rigide) regelgeving vanuit zowel Opgroeien als het VAPH en Departement Zorg **intersectorale samenwerking** belemmert. Zie voorbeelden bij de voorgestelde acties hieronder.

Er is heel veel kennis en expertise aanwezig die versterkend kan zijn voor de inclusieve kinderopvang. Daarbij afstemmen wie welke rol opneemt en duidelijk afstemmen met netwerkpartners is heel belangrijk.

ACTIES:

- Eén (toekomst)visie en financieel kader “inclusieve ondersteuning” uitwerken, over de verschillende beleidsdomeinen heen.
Dit kader werkt fragmentatie tegen en faciliteert stroomlijning qua aanpak, betaling en subsidies.
- De regelgeving inzake het behalen van een minimale bezetting inclusieve opvang op effectieve aanwezigheden (i.p.v. geplande) aanwezigheden is niet realistisch en stimuleert de inzet op inclusieve kinderopvang geenszins.
Het bezettingspercentage in de groepsopvang houdt rekening met de opgevangen doelgroep. Indien er veel kinderen met specifieke zorgen opgevangen worden, kan dit een lagere bezetting teweeg brengen.

- Er dienen ook middelen voorzien te worden om bij onthaalouders structurele plaatsen te kunnen open houden zonder inkomensverlies (bv. 60% van de onkostenvergoeding wanneer plaatsen niet ingevuld zijn).
- Installeren van (regionale) lerende netwerken en ronde tafels (cf. opdracht CIK).
- Input en ervaringen uit meennemen uit:
 - de pilootfase RTH, waar gewerkt wordt aan een visie op nieuw beleid RTH (o.a. versterken basisvoorzieningen, inbedding in huizen van het kind, ...)
 - geïntegreerde werking kinderopvang - MFC
- Middelen voor samenwerken en elkaar versterken blijven belangrijk.
- Faciliteren van intersectorale samenwerking door aangepaste wetgeving:
 - Een regelgevend kader dat toestaat dat een medewerker van een VAPH-organisatie of een revalidatiecentra dagelijks in de kinderopvang aanwezig kan zijn.
 - Aanpassing GIO: uitbreiden van uren. 30 uur is nu te beperkt om hun deskundigheid en coaching op de werkvloer (van kinderopvang en school) in te zetten en de transfer tussen aanpak thuis, de kinderopvang en school te faciliteren. Tevens is het totaalpakket ontoereikend waardoor te weinig kinderen hierop beroep kunnen doen.
 - Aanpassing outreach: op kindniveau loslaten, ook in opleidingen deze know how binnen brengen, ... Via outreach willen we inclusie mee versterken.

BIJLAGE 1 : visietekst

Vlaams Welzijnsverbond vzw
Guimardstraat 1, 1040 Brussel
T 02 511 44 70 | F 02 513 85 14
post@vlaamswelzijnsverbond.be
www.vlaamswelzijnsverbond.be

Maart 2017

Visietekst: inclusie in de kinderopvang *'Anders maar niet ongewoon, gewoon maar anders'*

Met inclusie binnen de kinderopvang bedoelen wij het recht van elk gezin om te bepalen of hun kind in een gespecialiseerde of in een gemengde (reguliere) voorziening opgevangen wordt. Het is een recht op gepaste maatschappelijke dienstverlening, waarbij elke ouder de vrije keuze heeft. Hiertoe moeten er voldoende keuzemogelijkheden zijn.

Inclusieve opvang staat open voor alle kinderen, ongeacht hun achtergrond of mogelijkheden, ongeacht hun onderlinge verschillen. Ook kinderen met een specifieke zorgbehoefte zijn welkom in de opvang. Het gaat om kinderen die door medische en/of psychosociale problemen extra ondersteuning en zorgen nodig hebben, ook al is er geen diagnose vastgesteld. Het kind en zijn of haar zorg die het nodig heeft, staat centraal.

Inclusie betekent bijgevolg dat alle kinderen er bij horen. Zonder hen is de samenleving niet compleet. Kinderen zijn uniek en worden aanvaard zoals ze zijn. Kinderopvang houdt rekening met de onderlinge verschillen tussen de kinderen, dit betekent zowel in mogelijkheden als ontwikkeling. Inclusieve kinderopvang brengt deze mogelijkheden in kaart en zet hier op in, voor alle kinderen. De kinderopvang houdt hierbij rekening met het welbevinden, de mogelijkheden en de krachten van elk kind. Alle kinderen worden erkend in hun eigenheid. Kinderopvang is daarom een plek waar iedereen zich thuis voelt. Het is een plek waar iedereen de verschillende aspecten van zijn of haar identiteit kan ontplooiën, elk op zijn eigen ritme. Het is eveneens een plaats waar iedereen kan participeren en van elkaar kan leren.

Het gaat steeds om een dialogisch proces waarin de belangen en draagkracht van het kind en zijn of haar gezin centraal staan en waarbij steeds rekening wordt gehouden met de draagkracht van de organisatie. Elke opvangvraag wordt afzonderlijk besproken om te bekijken of de opvang voor beide partijen haalbaar en passend is. Dit gebeurt in functie van het welzijn van het kind, het beschikbare personeel en de samenstelling van de groep.

De verschillen en gelijkenissen tussen kinderen worden ook zichtbaar, bespreekbaar en begrijpbaar gemaakt, als één van de vele vormen van diversiteit die er bestaan. Kinderopvang moet een weerspiegeling zijn van de diversiteit in de samenleving. Verbondenheid en ontmoeting staan hierbij centraal. Inclusieve kinderopvang is verrijkend voor alle betrokkenen: de kinderen (met of zonder specifieke zorgbehoefte) in de opvang, de ouders, de kinderopvang zelf, externe partners en de samenleving. Expertise wordt gedeeld. Samenwerking met het professionele netwerk rond het gezin is dan ook een evidentie want begeleiders hebben voor inclusie opvang geen therapeutische of medische vaardigheden nodig.

Begeleiders worden hierin door hun organisatie bijgestaan en gecoacht. Ze hebben immers een belangrijke pedagogische opdracht: ervoor zorgen dat kinderen kunnen groeien en hen ondersteunen in hun welbevinden en betrokkenheid.

In deze pedagogische rol moeten de begeleiders gesterkt worden. Ze worden uitgedaagd om creatiever te denken, alerter te zijn bij signalen in en door de groep, en nauwer samen te werken met de ouders en het eventuele zorgnetwerk rond het kind. Zij zijn gezamenlijke partners in het proces, waarbij een vertrouwensrelatie cruciaal is.

Een wereld waarin niemand wordt uitgesloten lijkt onhaalbaar. Toch moeten we hier steeds aan blijven werken, met alle middelen die we hebben om dit doel te bereiken. Gewoon als het kan, speciaal als het moet. Het is een zoektocht. Inclusie is een continu werk van, voor en door iedereen.

WE BOUWEN SAMEN AAN EEN INCLUSIEVE KINDEROPVANG

Het Vlaams Welzijnsverbond vindt dat de kinderopvang er is voor iedereen. Ook voor kinderen met een beperking. Om hen de juiste opvang op maat te kunnen bieden, stimuleren we organisatoren kinderopvang om structureel samen te werken met organisaties die hulp, begeleiding en ondersteuning bieden aan minderjarigen met een (vermoeden van) beperking. Op die manier kunnen ook ouders van een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte rekenen op laagdrempelige en toegankelijke opvang in hun eigen regio én erop vertrouwen dat hun kind de gepaste zorg krijgt vanuit de nodige expertise. Inclusieve kinderopvang kan zo de start zijn voor een geïntegreerd traject of een opstap naar gespecialiseerde hulp.

Een structurele samenwerking tussen organisatoren kinderopvang én organisaties voor personen met een beperking

Het Vlaams Welzijnsverbond wenst dat:

- *iedere ouder van een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte, dat (nog) geen specifieke setting nodig heeft, bij een organisator kinderopvang in de eigen regio terecht kan.*
- *elk kinderopvanginitiatief weet waar het terecht kan voor specifieke ondersteuning door organisaties voor personen met een beperking. Organisaties die hulp, begeleiding en ondersteuning bieden aan minderjarigen met een (vermoeden van) beperking, zijn een partner voor de kinderopvang.*
- *'inclusieve kinderopvang' ruim bekend is.*

Ieder kind kan terecht bij een organisator kinderopvang in de eigen regio⁴

Veel ouders van een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte zijn niet op de hoogte van de opvangmogelijkheden in de reguliere kinderopvang. Nochtans biedt de kinderopvang ook voor hen heel wat voordelen. Doordat de opvang openstaat voor alle kinderen, kan hun kind bijvoorbeeld samen met broertjes of zusjes worden opgevangen. Bovendien vind je vaak een kinderopvang dicht bij huis, wat het op organisatorisch vlak laagdrempelig en haalbaar maakt. Veel ouders wensen bovendien niet te snel gespecialiseerde hulp, maar natuurlijk wel de zekerheid dat hun kind op tijd de gepaste zorg vanuit de nodige expertise krijgt. Ook daar staat de kinderopvang garant voor. Hij kan de ideale start zijn voor een geïntegreerd traject of een opstap naar gespecialiseerde hulp. De keuze ligt uiteraard altijd bij de ouders, met respect en oog voor het tempo van hun verwerkingsproces. Samenwerking met het professionele netwerk rond het gezin en ondersteuning in de kinderopvang vanuit diverse (handicapspecifieke) sectoren zijn een evidentie.

Partnerschap tussen organisatoren kinderopvang en organisaties voor personen met een beperking

Door in te zetten op een samenwerking tussen organisatoren kinderopvang enerzijds en organisaties voor personen met een beperking anderzijds, kunnen niet alleen gezinnen met een kind met een specifieke ondersteuningsbehoefte beter worden ondersteund. De organisatoren kinderopvang kunnen op die manier inclusiever werken. Door handicapspecifieke diensten in de kinderopvang binnen te brengen, wordt het aanbod sowieso laagdrempeliger, minder stigmatiserend en toegankelijker voor ouders. Het Vlaams Welzijnsverbond zet daarom in op een ruime (structurele) verbinding tussen de sector kinderopvang en de sector ondersteuning van personen met een beperking, op maat van ieder kind en z'n gezin.

Inclusieve kinderopvang, een bekend begrip voor iedereen

Het Vlaams Welzijnsverbond wil inzetten op een ruime sensibiliserings- en informatiecampagne vanuit de vaststelling dat:

- de sector kinderopvang het handicapspecifieke aanbod niet of onvoldoende kent.
- de organisaties voor personen met een beperking de organisatoren kinderopvang meer en beter wensen te ondersteunen.
- de samenleving nog onvoldoende kennis heeft van de inclusieve en geïntegreerde kinderopvangmogelijkheden.

⁴ Zie ook: Visietekst: inclusie in de kinderopvang. Anders maar niet ongewoon, gewoon maar anders.

ZIJ WERKEN AL SAMEN

‘Geen enkele beperking mag een beperking zijn om opgevangen te worden’

Landelijke Kinderopvang en Centrum Ganspoel brengen hun expertise samen in een inclusieve groepsopvang bij onthaalouders.

Eline Degraeuwe van Centrum Ganspoel: ‘Het idee om ook in te zetten op kinderopvang leefde bij ons al langer. Bovendien wilden we onze handicap-specifieke expertise meer kunnen delen, meer inzetten op inclusie. Tijdens een informeel contact met Landelijke Kinderopvang kwam het idee ter sprake. We besloten onze krachten te bundelen.’

Lisbet Daneels van Landelijke Kinderopvang: ‘Inclusieve kinderopvang gebeurt al vaker bij onthaalouders, in kinderdagverblijven of de buitenschoolse opvang. Toch is die mogelijkheid bij zowel de doelgroep als de betrokken sectoren vaak nog onbekend. Met dit pioniersproject kunnen we de samenwerking bekender en intensiever maken.’

Eline Degraeuwe: ‘Het draait echt om de uitwisseling van onze kennis en ervaring, om elkaar versterken. Onze gemeenschappelijke visie luidt: geen enkele beperking mag een beperking zijn om opgevangen te worden. Ieder kind is welkom bij ons, op voorwaarde dat het ook gelukkig kan zijn bij ons. Het welbevinden van het kind zelf staat altijd voorop.’

Lisbet Daneels: ‘Concreet zullen we vanaf november 2019 starten met een inclusieve groepsopvang bij onthaalouders in Koesterburcht in Tildonk. Drie onthaalouders zullen er achttien kinderen opvangen. Van de achttien plaatsen zijn er zes voorbehouden voor kinderen met een specifieke zorgbehoefte.’

Eline Degraeuwe: ‘Elke dag zal ook een medewerker van Ganspoel in de kinderopvang aanwezig zijn. Een verpleegkundige, een ergotherapeut en een kinesist zullen elkaar daarvoor afwisselen. Dankzij die multidisciplinaire aanpak kunnen we ieder kind ondersteuning op maat bieden.’

‘Waarom zouden we elkaar niet inspireren?’

Zonnebloem vzw doet samen met drie kinderdagverblijven aan wissellereen.

Silvia Vynck van Zonnebloem vzw: ‘We overleggen geregeld met inclusieve kinderopvang uit de regio. Op een van die vergaderingen werd het idee van wissellereen geopperd. Iedereen was meteen enthousiast. Concreet houdt het in dat een kinder- en een leefgroepbegeleider gedurende een voormiddag elkaars job overnemen. Achteraf bespreken we dan hun ervaringen: wat hebben ze ontdekt dat ook interessant kan zijn voor de ander? Daar zijn al heel wat leuke ideeën uit voortgekomen. Zo hebben wij ons heen-en-weerschrift al aangepast.’

‘Wissellereen is een unieke soort vorming, werkt zo verrijkend. We doen allemaal zulke mooie dingen, waarom zouden we elkaar dus niet inspireren? Wij zijn alleszins van plan om ons project nog uit te breiden, zodat bijvoorbeeld ook onze onderhoudsmedewerkers en het keukenpersoneel eens over het muurtje kunnen gaan kijken. Ik ben ervan overtuigd dat we elkaar op die manier alleen maar kunnen versterken. Door elkaar beter te leren kennen, zullen we bovendien onze cliënten nog beter kunnen ondersteunen. Een win-winsituatie dus.’